গঙ্গাধর বেহেরা এবং অন্যান্যমানে

বনাম

ওড়িশা রাজ্য

অক্টোবর 10,2002

[অরিজিত পশায়ত এবং এস্. বি. সিন্হা, ন্যায়মূর্ত্তিদ্বয়]

দণ্ড সংহিতা, 1860; ধারা 141,148,149 এবং 302:

হত্যা - বেআইন সমাবেশ - দোষসিদ্ধি – এহার উপাদান - নির্ণ্ণিত, যদি সমাবেশর জণে সদস্য এহার উদ্দেশ্য এবং এহা দ্বারা বেআইন কার্য্য গুড়িক সংঘটিত হেবার সম্ভাবনাকু বুঝন্তি, তেবে সেহি সদস্য বেআইন সভার সদস্য ভাবরে দায়ী রহিবে– সম্পাদিত কার্য্যর প্রমাণ আবশ্যক নাহিঁ ।

সাধারণ উদ্দেশ্য এবং সাধারণ অভিপ্রায় - মধ্যরে পার্থক্য – আলোচিত ।

সাক্ষ্য অধিনিয়ম 1872:

আগ্রহী সাক্ষীমানঙ্কর পরিসাক্ষ্য - এহা উপরে নির্ভরশীলতা - নির্ণ্ণিত, সম্পর্ক সাক্ষীমানঙ্ক বিশ্বসনীয়তাকু প্রভাবিত করে নাহিঁ - ন্যায়ালয় এহিপরি মামলারে এক যত্নশীল আভিমুখ্য গ্রহণ করিবা এবং এহা দৃঢ় এবং বিশ্বসনীয় কি নাহিঁ তাহা জাণিবা পাইঁ প্রমাণ বিশ্লেষণ করিব ।

স্বক্তি

'গোটিএ রে মিথ্যা সবুথিরে মিথ্যা'- র অর্থ এবং প্রয়ুজ্যতা ।

অভিযোজনঙ্ক অভিযোগ অনুসারে, দুর্ভাগ্যজনক দিনরে এক বজাররে এক আশ্রয় স্থল নির্মাণকু নেই মৃতক ও ডিডব্লু 1ঙ্ক মধ্যরে ঝগড়া হোইথিলা । মৃতক এবং পি. ডব্লু. মানঙ্কু অভিযুক্ত ব্যক্তিমানে পিছা করিথিলে । অভিযুক্তমানঙ্ক মধ্যরু দুই জণ (আবেদনকারী সংখ্যা 7 এবং 10) মৃত ব্যক্তি এবং অন্যমানঙ্কু টাণি নেই সেমানঙ্ক

ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ I ପୋଲିସ ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନେ ସେଠାରୁ ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ I ଜଣେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀ ପି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. **5** ଏକ ଏଫ୍.ଆଇ.ଆର୍. ଦାଖଲ କରିଥିଲେ I

ବିଚାରଣ ନ୍ୟାୟାଳୟ **21** ଜଣ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ବିଚାର କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ **15** ଜଣଙ୍କୁ ଧାରା **302** ସହ ପଠିତ ଧାରା **149** ଓ ଧାରା **148** ତଥା ଆଇପିସିର ଧାରା **307** ସହ ପଠିତ ଧାରା **149** ଅନୁଯାୟୀ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଅନୁଯାୟୀ ସେମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡାଦେଶ ଦେଇଥିଲେ I ତେବେ ଏହା ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ କରିଥିଲା I ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିବା ଅଭିଯୁକ୍ତମାନେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇଥିଲେ I ଅପିଲରେ, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ପ୍ରମାଣକୁ ଭଲଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଏହାର ଫଏସଲା କରିବାକୁ ମାମଲାଟିକୁ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟକୁ ପଠାଇଥିଲେ I ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହି ମାମଲାର ପୁନର୍ବିଚାର କରିଥିଲେ ଏବଂ **10** ଜଣ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ଦଣ୍ଡାଦେଶକୁ କାଏମ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ କରିଥିଲେ I ତେଣୁ ଏହି ଆବେଦନ I

ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଯୁକ୍ତି କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀମାନେ ମୃତକଙ୍କ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଥିଲେ ଏବଂ ମୃତକ ଯେଉଁ ରାଜନୈତିକ ଦଳର ଥିଲେ ସେହି ସମାନ ରାଜନୈତିକ ଦଳର ସେମାନେ ଥିଲେ; ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀମାନେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମ୍ପୃକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିନଥିଲେ ଏବଂ ଧାରା **149** ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନଥିଲା; ଯେଉଁ ଆଧାରରେ କିଛି ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ ହୋଇଥିଲେ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଥିଲା; ଅନ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କୁ ଯାଞ୍ଚ କରାଯାଇ ନଥିଲା; ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ପ୍ରମାଣ ଏବଂ ଡାକ୍ତରୀ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟରେ ଭିନ୍ନତା ଥିଲା I

ରାଜ୍ୟ ତରଫରୁ ଏହା ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା ଯେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ପ୍ରମାଣ ସ୍ୱଷ୍ଟ, ଦୃଢ଼ ଏବଂ ବିଶ୍ୱସନୀୟ; ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ମିଥ୍ୟା ଆରୋପିତ ପାଇଁ କୌଣସି ଆଧାର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇନାହିଁ; ଯେ ଜଣେ ସ୍ୱାଧୀନ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ଯାଞ୍ଚ ନହେବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ପ୍ରମାଣକୁ ଦୁର୍ବଳ କରିନଥିଲା; ଯେ ଅପରାଧ କରିବାର ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା; ଏବଂ କିଛି ଅଭିଯୁକ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ ହୋଇଥିଲେ, ତାହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ସାକ୍ଷ୍ୟକୁ ସନ୍ଦେହ ଯୁକ୍ତ କରିନଥିଲା I

ଏହି ଆବେଦନକୁ ଖାରଜ କରି, ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ

ରାୟ ଦେଇଛନ୍ତି: **1.1.** ସମ୍ପର୍କ କୌଣସି ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ବିଶ୍ୱସନୀୟତାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାର କାରକ ନୁହେଁ । ଏହା ପ୍ରାୟତଃ ହୁଏ କି ଏକ ସମ୍ପର୍କୀୟ ପ୍ରକୃତ ଅପରାଧୀଙ୍କୁ ଲୁଚାଇ ଏବଂ ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଅଭିଯୋଗ କରେ । ଯଦି ମିଥ୍ୟା ଆରୋପର ଆବେଦନ କରାଯାଏ ତେବେ ଆଧାର ସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ପଡିବ । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ନ୍ୟାୟାଳୟକୁ ଏକ ସତର୍କପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡିବ ଏବଂ ଏହା ଦୃଢ ଏବଂ ବିଶ୍ୱସନୀୟ କି ନାହିଁ ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ପ୍ରମାଣ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ପଡିବ । ଏହା ଆଧାର ଯେ ସାକ୍ଷୀ ଜଣେ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଏବଂ ଫଳସ୍ୱରୂପ ଜଣେ ପକ୍ଷପାତୀ ସାକ୍ଷୀ ଅଟନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଉପରେ ଭରସା କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ଏହାର କୌଣସି ସାର ନାହିଁ ।

ଦଲୀପ ସିଂହ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ପଞ୍ଜାବ ରାଜ୍ୟ, ଏ.ଆଇ.ଆର୍ **(1953)** ଏସ୍.ସି. **364;** *ଗୁଲି ଚାନ୍ଦ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ରାଜସ୍ଥାନ ରାଜ୍ୟ, [1974]* **3** ଏସ. ସି. ସି. *698; ଭାଦିଭେଲୁ ଥେଭର ବନାମ ମାଡ୍ରାସ ରାଜ୍ୟ,* ଏ.ଆଇ.ଆର. **(1957)** ଏସ.ସି. **614;** *ମସଲତି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟ,* ଏ.ଆଇ.ଆର୍. **(1965)** ଏସ୍. ସି. *202; ପଞ୍ଜାବ ରାଜ୍ୟ ବନାମ ଜାଗୀର ସିଂହ,* ଏ. ଆଇ.ଆର୍. **(1973)** ଏସ୍. ସି. *2407 ଏବଂ ଲେହନା ବନାମ ହରିୟାଣା* ରାଜ୍ୟ, **[2002] 3** ଏସ୍.ସି. ସି. **76** ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ।

1.2. ସଂକ୍ଷେପରେ ଅଭିଯୋଜନ ପକ୍ଷଙ୍କ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାମଲାକୁ ଖାରଜ କରିବା ପାଇଁ କିଛି ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ପ୍ରମାଣକୁ ଗ୍ରହଣ ନକରିବା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା "ଫାଲ୍ସସ୍ ଇନ୍ ଉନୋ ଫାଲ୍ସସ୍ ଇନ୍ ଓମ୍ନିବସ୍" (ଗୋଟିଏରେ ମିଥ୍ୟା, ସବୁକିଛିରେ ମିଥ୍ୟା) ର ନୀତି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବ । ଏହି ଦାବି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ । ଯଦିଓ ପ୍ରମାଣର ଏକ ବଡ଼ ଅଂଶର ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ, ଯଦି ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ଜଣେ ଅଭିଯୁକ୍ତର ଦୋଷ ପ୍ରମାଣ କରିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ, ଅନ୍ୟ ଅନେକ ସହ ଅପରାଧୀ ଦୋଷ ମୁକ୍ତି ହେବା ସତ୍ତ୍ୱେ, ତାଙ୍କ ଦଣ୍ଡାଦେଶକୁ ବଜାୟ ରଖାଯାଇପାରିବ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁଗତ ସାକ୍ଷୀ କିମ୍ବା ବସ୍ତୁଗତ ବିଶେଷର ମିଥ୍ୟାତା ଏହାକୁ ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନଷ୍ଟ କରିବ ନାହିଁ । ଏହି ସ୍ୱକ୍ତି ର ଭାରତରେ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଗ ନାହିଁ ଏବଂ ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ଦର୍ଶାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହା କେବଳ ସତର୍କତାର ଏକ ନିୟମ । ଏହି ମତବାଦରେ କେବଳ ପ୍ରମାଣର ମହତ୍ତ୍ୱର ପ୍ରଶ୍ନ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଯାହା ଏକ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରେ, କିନ୍ତୁ ଏହା ପ୍ରମାଣର ଏକ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ନିୟମ ନୁହେଁ ।

ନିସାର ଅଲ୍ଲୀ ବନାମ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ, ଏ. ଆଇ. ଆର. **(1957)** ଏସ. ସି. **366,** ଏହା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ **।**

1.3. ବିଶେଷ କରି ଭାରତରେ *'ଗୋଟିଏରେ ମିଥ୍ୟା, ସବୁକିଛିରେ ମିଥ୍ୟା'* ଏକ ବିପଜ୍ଜନକ ମତବାଦ, କାରଣ ଯଦି ପ୍ରମାଣର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଏ, କାରଣ ସାକ୍ଷୀ ସ୍ୱଷ୍ଟ ଭାବରେ କିଛି ଦିଗରୁ ମିଥ୍ୟା କହୁଥିଲେ, ତେବେ ଏହା ଆଶଙ୍କା କରାଯାଏ ଯେ ଅପରାଧିକ ନ୍ୟାୟର ଶାସନ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ **।** ତଥାପି ସାକ୍ଷୀମାନେ କେବଳ ଏକ କାହାଣୀକୁ ବୃଦ୍ଧି କରି ଯଦିଓ ସତ୍ୟ, ପ୍ରମାଣିତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ **।** ତେଣୁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାମଲାରେ ଏହା ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ପ୍ରମାଣ କେତେ ମାତ୍ରାରେ ଗ୍ରହଣୀୟ, ଏବଂ କେବଳ ଯେହେତୁ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହାକୁ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ପରିସାକ୍ଷ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା ପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନୁହେଁ ବୋଲି ବିବେଚନା କରନ୍ତି, ଏହା ଜରୁରୀ ନୁହେଁ ଯେ ଏହା ଆଇନର ବିଷୟ ଭାବରେ ଅନୁସରଣ କରାଯାଏ ଯେ ଏହାକୁ ସମସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଅଣଦେଖା କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ **।** ସତ୍ୟକୁ ଅସତ୍ୟରୁ ଅଲଗା କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରିବାକୁ ହେବ **।** ଯେଉଁଠାରେ ସତ୍ୟ ଏବଂ ମିଥ୍ୟାକୁ ଅଲଗା କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ଏବଂ ଅଲଗା ହେବା ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉପସ୍ଥାପିତ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବିବରଣୀକୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଏବଂ ଯେଉଁ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରୁ ସେଗୁଡିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି, ସେଥିରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା କରି ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ମାମଲା ପୁନର୍ବାର ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ପଡିବ, ଏକମାତ୍ର ଉପଲବ୍ଧ ଉପାୟ ହେଉଛି ପ୍ରମାଣକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଖାରଜ କରିବା **।**

ବେଲି ନାୟତାଙ୍କ ପୁଅ ସୋହରାବ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ ବନାମ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ, [1972] 2 ଏସ. **ସି. ସି. 751;** *ଉଗାର ଅହିର ଏବଂ ଅନୁମାନେ ବନାମ ବିହାର ରାଜ୍ୟ, ଏ.* ଆଇ**.** ଆର୍**. (1965)** ଏସ୍**.** *ସି. 277; ଜୁଙ୍ଗଲି ଏରିଏଲ୍ ବନାମ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ,* ଏ**.** ଆଇ**.** ଆର୍**. (1954)** ଏସ୍**.** ସି**. 15** ଏବଂ *ବଲାକା ସିଂ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ପଞ୍ଜାବ ରାଜ୍ୟ,* ଏ**.** ଆଇ**.** ଆର୍**. (1975)** ଏସ୍**.** ସି**. 1962,** ଉଲ୍ଲେଖିତ **।**

1.4. କେବଳ ଏହି କାରଣରୁ କିଛି ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ କରାଯାଇଛି, ଯଦିଓ ସେମାନଙ୍କ ସମସ୍ତଙ୍କ ବିରୋଧରେ ପ୍ରମାଣ, ଯେତେ ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ଏହା ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅନୁସିଦ୍ଧାନ୍ତ ନୁହେଁ ଯେ ଯେଉଁମାନେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ **।** ଯେଉଁ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଦୋଷମୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା

ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ଅଦାଲତ ସର୍ବଦା ଉନ୍ମୁକ୍ତ ।

ଗୁରୁଚରଣ ସିଂହ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ ବନାମ ପଞ୍ଜାବ ରାଜ୍ୟ, **ଏ. ଆଇ. ଆର୍. 1956 ଏସ୍. ସି. 460, ଏହା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ।**

1.5. ସାଧାରଣ ଅସଙ୍ଗତି କୌଣସି ପକ୍ଷର ମାମଲାର ବିଶ୍ୱସନୀୟତାକୁ ନଷ୍ଟ କରିନଥାଏ, ତଥ୍ୟଗତ ଅସଙ୍ଗତି ଏପରି କରିଥାଏ । ଏହି ମାମଲାରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ-ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଅଭିଯୋଗ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । ନିମ୍ନରେ ଥିବା ନ୍ୟାୟାଳୟମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ ହୋଇଥିବା ଏବଂ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିବା ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରମାଣର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟଗୁଡିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସୂଚିତ କରିଛନ୍ତି ।

1.6. ସନ୍ଦେହଜନିତ ଲାଭର ନିୟମ ପ୍ରତି ଅତିରଞ୍ଜିତ ଆସକ୍ତି କାଳ୍ପନିକ ସନ୍ଦେହ କିମ୍ବା ବିଳମ୍ବିକ ସନ୍ଦେହକୁ ପୋଷଣ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ଏବଂ ଏହିପରି ସାମାଜିକ ସୁରକ୍ଷାକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ଅପେକ୍ଷା ଶହ ଶହ ଦୋଷୀଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ଭଲ ବୋଲି ଆଳ କରି ନ୍ୟାୟକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଦୋଷୀକୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଦେବା, ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ ନ୍ୟାୟ କରିବା ନୁହେଁ ।

ଶିବାଜୀ ସାହେବରାଓ ବୋବଡେ ବନାମ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ, [1974] **1 ଏସ୍. ସି. ଆର୍. 489** *ଏବଂ ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟ ବନାମ କୃଷ୍ଣ ଗୋପାଳ,* **ଏ. ଆଇ. ଆର୍. 2988 ଏସ୍. ସି. 2154 ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ।**

ଗୁରୁବଚନ ସିଂହ ବନାମ ସତ୍ପାଲ ସିଂହ ଏବଂ **ଅନ୍ୟମାନେ, ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1990)** ***ଏସ. ସି. 209;*** *ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟ ବନାମ ଅଶୋକ କୁମାର ଶ୍ରୀବାସ୍ତବ,* **ଏ. *ଆଇ. ଆର୍.(1992) ଏସ୍. ସି. 840;*** *ଇନ୍ଦର ସିଂହ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ* **ବନାମ** *ରାଜ୍ୟ (ଦିଲ୍ଲୀ ପ୍ରଶାସନ),* **ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1978) ଏସ୍. ସି. 1091 ଏବଂ** *ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟ ବନାମଅନିଲ ସିଂହ,* **ଏ. ଆଇ. ଆର. (1988) ଏସ. ସି. 1998, ଉଲ୍ଲେଖିତ ।**

2.1. ଏକ ବେଆଇନ ଜନ ସମାବେଶ କେବଳ ଉପସ୍ଥିତି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ କରିପାରିବ ନାହିଁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନଥିଲା ଏବଂ ସେ ସେହି ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଦ୍ୱାରା ସକ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଧାରା **141** ରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥିବା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ । ଯେଉଁଠାରେ ଏକ ବେଆଇନ ସମାବେଶର ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ନାହିଁ, ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଧାରା **149** ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

2.2. ଆଇନର ଏକ ସାଧାରଣ ପ୍ରସ୍ତାବ ଭାବରେ ଏହା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଯେ ବେଆଇନ ସମାବେଶର ସଦସ୍ୟ ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଏକ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଏକ ସମାବେଶର ସଦସ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । କେବଳ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା ଯେ ସେ ବୁଝିବା ଉଚିତ୍ ଥିଲା ଯେ ଏହି ସମାବେଶ ବେଆଇନ ଥିଲା ଏବଂ ଧାରା **141** ର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଆସୁଥିବା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସମ୍ଭବ ଥିଲା । 'ଅବଜେକ୍ଟ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କିମ୍ବା ପରିକଳ୍ପନା ଏବଂ; ଏହାକୁ 'ସାଧାରଣ' କରିବା ପାଇଁ, ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅଂଶୀଦାର ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

2.3. ପାରସ୍ପରିକ ପରାମର୍ଶ ପରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝାମଣା ଦ୍ୱାରା ଏକ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗଠିତ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ତାହା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ । ଏହା ଯେକୌଣସି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସମାବେଶର ସମସ୍ତ କିମ୍ବା ଅଳ୍ପ କିଛି ସଦସ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହୋଇପାରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସଦସ୍ୟମାନେ କେବଳ ଯୋଗ ଦେଇ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ । ଥରେ ଗଠନ ହେବା ପରେ ଏହାକୁ ପୂର୍ବଭଳି ରଖିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଏହା ଯେକୌଣସି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସଂଶୋଧିତ କିମ୍ବା ପରିବର୍ତ୍ତିତ କିମ୍ବା ପରିତ୍ୟାଗ ହୋଇପାରେ । ଯଦିଓ କୌଣସି ପରିସ୍ଥିତିରେ କୌଣସି କଡ଼ାକଡ଼ି ନିୟମ ସ୍ଥିର କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ କେଉଁଠାରୁ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଜଣା ପଡିବ, ଏହା ସମାବେଶର ପ୍ରକୃତି, ସେ ବହନ କରୁଥିବା ଅସ୍ତ୍ର ଏବଂ ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ କିମ୍ବା ପୂର୍ବରୁ କିମ୍ବା ପରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିବା ଅସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇପାରେ ।

3.1. ଧାରା **149** ର ଦୁଇଟି ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଅଣଦେଖା କିମ୍ବା ଲିଭାଇ ଦିଆଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାମଲାରେ ଏହା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ, ଅପରାଧଟି ପ୍ରଥମ ଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି କି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଏହା ଏପରି ଏକ ଅପରାଧ ଥିଲା,ଯାହା ସମାବେଶର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜଣା ଥିଲା ଯେ ଏହା ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ପୂରଣ ପାଇଁ କରାଯାଇପାରିବ ଏବଂ ଏହା ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ଆସେ । ତଥାପି, ଏପରି ମାମଲା ଥାଇପାରେ ଯାହା ସାଧାରଣତଃ ସମାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆଇନଗତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନରେ ଘଟାଯାଇଥିବା ପ୍ରଥମ

ଅପରାଧ ମଧ୍ୟରେ ରହିବ, ଯଦି ସର୍ବଦା ନୁହେଁ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଅପରାଧ ଅନ୍ତର୍ଗତ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ପକ୍ଷମାନେ ସମାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖି ଆଇନଗତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନରେ ସମ୍ଭବତଃ ସଂଘଟିତ ହୋଇଥିବା ଜାଣିଥିଲେ । ମାମଲାର ତଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିସ୍ଥିତିରେ, ଆଇପିସି ଧାରା 149 ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ପ୍ରମାଣ ଯଥେଷ୍ଟ ।

ମସଲତି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟ, **ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1965***) ଏସ୍. ସି. 202; ଲାଲଜୀ* ***ବନାମ*** *ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ, [1989] 1 ଏସ. ସି. ସି. 437* **ଏବଂ** *ଉତ୍ତର* ପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ **ବନାମ** ଦାନ୍ ସିଂ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ, [1997] 3 ଏସ. ସି. ସି. 747, ନିର୍ଭରଶୀଳ ।

କାମାକ୍ଷା ରାୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ୟୁପି ରାଜ୍ୟ ***ଏ. ଆଇ. ଆର୍.*** **(2000) ଏସ୍. ସି.** 53, **ବିଶିଷ୍ଟ,**

ପଦ୍ମସୁନ୍ଦର ରାଓ (ମୃତ) ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ, ତାମିଲନାଡୁ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ, ଜେଟି (2002) **3 ଏସସି 1, ସୂଚିତ**

ଫୌଜଦାରୀ ଆବେଦନ ଅଧିକାରିତା: ଫୌଜଦାରୀ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 1282/2001

ସିଆରଏଲ.ଏ. ସଂଖ୍ୟା 133/1990 ରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ କଟକଙ୍କର 16.7.1999 ତାରିଖର ରାୟ ଏବଂ ଆଦେଶରୁ ।

ଦେବାଶିଷ ମିଶ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ଶିବାଶିଷ ମିଶ୍ର, ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ।

ଜନରଞ୍ଜନ ଦାସ, ଜି. ବିଶ୍ୱାଳ ଏବଂ ଏସ୍. ମିଶ୍ର ଉତ୍ତରଦାତାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ।

ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ରାୟ **ଅରିଜିତ ପଶାୟତ, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି** ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଭାରତୀୟ ଦଣ୍ଡ ସଂହିତା, 1860 (ସଂକ୍ଷେପରେ 'ଆଇପିସି') ର ଧାରା 149 ଏବଂ ଧାରା 148 ସହିତ ପଢାଯାଇଥିବା ଧାରା 302 ଅନୁଯାୟୀ ଦଣ୍ଡନୀୟ ଅପରାଧରେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବା ଉପରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ-ଆବେଦନକାରୀଙ୍କର ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଏହା ଦ୍ୱିତୀୟ ଆବେଦନ ।

ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଉପରୋକ୍ତ ଅପରାଧ ପାଇଁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବା ବ୍ୟତୀତ, ଆବେଦନକାରୀମାନଙ୍କୁ ଆଇପିସି ଧାରା 149 ସହିତ ଧାରା 307 ଅନୁଯାୟୀ ମଧ୍ୟ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ

କରାଯାଇଥିଲା । ତେବେ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଘଟଣାରେ, ଉକ୍ତ ଦଣ୍ଡାଦେଶକୁ ଆଇପିସି ଧାରା 324 ସହିତ ପଠିତ ଧାରା 149 ଅନୁଯାୟୀ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇଛି ।

ଅନାବଶ୍ୟକ ବିବରଣୀକୁ ବାଦ ଦେଇ ବିଚାର ସମୟରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିବା ଅଭିଯୋଜନ ପକ୍ଷଙ୍କ କଥନ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା:

31.12.1988 ରେ, ଏକ ବଜାର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳର ଦଖଲ/ନିର୍ମାଣ ବାବଦରେ ଗୋଟିଏ ପଟେ ଜୟରାମ ଦାସ ଏବଂ ସଦାନନ୍ଦ (ଏହା ପରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ଜଣାଶୁଣା) ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପଟେ ଜଗବନ୍ଧୁ ସାମଲ (D. W. 1) ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାଦ ହୋଇଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ଜଗବନ୍ଧୁ ହଠାତ୍ ଉଠିଲେ, ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଚାଳ ଛପରରୁ ବାହାରିଥିବା ଏକ ବାଉଁଶ ଉପରେ ବାଜିଥିଲା ଏବଂ ସେ କିଛି ଆଘାତ ପାଇଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ, ଯେତେବେଳେ ଜୟରାମ ଦାସ (ପିଡବ୍ଲ୍ୟୁ -1), ଗଗନ ଦାସ (ପିଡବ୍ଲ୍ୟୁ -5) ଏବଂ ମୃତକ ବଳଭଦ୍ରପୁର ଶାସନ ନିକଟସ୍ଥ ନିଜ ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ, ସେମାନେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନେ ଲାଠି, ତେଣ୍ଟା ଇତ୍ୟାଦି ସହିତ ଆସୁଛନ୍ତି । ଭୟଭୀତ ହୋଇ ମୃତକ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସାଥୀମାନେ ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ିଥିଲେ । ଗଗନ ଦାସ (ପି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. 5) ଶିଖର ବଳଙ୍କ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ତିନିଜଣ ନୀଳକାନ୍ତ ରଥ (ପି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. 8) ଙ୍କ ଘର ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଥିଲେ । ଅଭିଯୁକ୍ତମାନେ ଘରକୁ ଘେରି ରହିଥିଲେ, ଯେଉଁମାନେ ଘରର ଦ୍ୱାର ଏବଂ କାନ୍ଥରେ ମାଡ଼ ମାରିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଘର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ଅଭିଯୁକ୍ତ ପଞ୍ଚାନନ (ବର୍ତ୍ତମାନର ଆବେଦନରେ ଆବେଦନକାରୀ 10) ଏବଂ ସୁଭାଷ ସାମଲ (ବର୍ତ୍ତମାନର ଆବେଦନରେ ଆବେଦନକାରୀ 7) ତିନି ଜଣଙ୍କୁ ଟାଣି ନେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ, ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଚିତ୍କାର କରିଥିଲେ ଯେ ପୋଲିସ୍ କର୍ମଚାରୀ ଆସୁଛନ୍ତି ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସମସ୍ତ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ । ପିଡବ୍ଲ୍ୟୁ - 5 ଯିଏ ଶିଖର ବଳଙ୍କ ଘରର କବାଟ ଫାଙ୍କରେ ଏହି ଘଟଣାକୁ ଦେଖିଥିଲେ, ପୋଲିସ ଆଗରେ ରିପୋର୍ଟ ଦାଖଲ କରିଥିଲେ ଯାହାକୁ ପ୍ରଥମ ସୂଚନା ରିପୋର୍ଟ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ଘଟଣାରେ ଆହତ ହୋଇଥିବା ପିଡବ୍ଲ୍ୟୁ-1 ଏବଂ ସୂଚନାଦାତା ପିଡବ୍ଲ୍ୟୁ-5 ବ୍ୟତୀତ, ଏହି ଘଟଣାକୁ ଅନ୍ୟ କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଖିଥିଲେ ଯେଉଁଥିରେ ପିଡବ୍ଲ୍ୟୁ 2, 3, 4, 7 ଏବଂ 8 ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲେ । ଶେଷ ଦୁଇ ସାକ୍ଷୀ ହେଉଛନ୍ତି ସେହି ଘରର ମାଲିକ ଯେଉଁଠାରେ ମୃତକ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସାଥୀମାନେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ ଏବଂ ଘଟଣା ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କହିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଅଳ୍ପ

କେତେଜଣଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ନାମ ପ୍ରକାଶ କରିପାରିନଥିଲେ । ତଦନ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଏହାର ସମାପ୍ତି ପରେ ଚାର୍ଜସିଟ୍ ରଖାଯାଇଥିଲା ।

ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଘଟଣାର ଏକ ଭିନ୍ନ କଥନ ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ କହିବାନୁସାରେ, ଅଭିଯୁକ୍ତମାନେ ସଶସ୍ତ୍ର ହୋଇ ମୃତକ ଓ ତାଙ୍କ ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରି ବଳଭଦ୍ରପୁର ଶାସନକୁ ଯାଇଥିବା ଅଭିଯୋଗ ଭୁଲ୍ । ବାସ୍ତବରେ, କିଛି ଘଟଣା ମୋଟୋ ହାଟରେ ହିଁ ଘଟିଥିଲା ଯେଉଁଠାରେ ଡିଡବ୍ଲ୍ୟୁ -1 କୁ ଆକ୍ରମଣ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ନିଜକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ସେ ଏକ 'ବାହୁଙ୍ଗା' ଦେଖାଇଥିଲେ । ଫଳସ୍ୱରୂପ, ମୃତ, ପିଡବ୍ଲ୍ୟୁ-1 ଏବଂ ସନାତନ ଆହତ ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଆବେଦନକୁ ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ପାଇଁ, ସେମାନେ ଡି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ.-1 ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ନଅ ଜଣଙ୍କୁ ଯାଞ୍ଚ କରିଥିଲେ । ଏହା ସୂଚିତ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ଆବେଦନକାରୀ - ସୁବାସ ସାମଲ ହେଉଛନ୍ତି ଡି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ.-1ଙ୍କ ପୁଅ । ସେମାନେ ଦାବି କରିଥିଲେ ଯେ ଯେହେତୁ ସେମାନେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳର ଥିଲେ ଏବଂ ମୃତ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଥିଲେ, ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟା ମାମଲାରେ ଫସାଇ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ପ୍ରଥମେ 21 ଜଣ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ । ଅତିରିକ୍ତ ଦୌରା ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି, ଭଦ୍ରକ୍ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଛଅ ଜଣଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ 15 ଜଣଙ୍କୁ ଆଇ. ପି. ସି. ର ଧାରା 149 ଏବଂ ଆଇ. ପି. ସି. ର ଧାରା 148 ସହିତ ଧାରା 302 ତଥା ଆଇ. ପି. ସି. ର ଧାରା 149 ସହିତ ଧାରା 307 ଅନୁଯାୟୀ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଆଇ. ପି. ସି. ର ଧାରା 149 ସହିତ ଧାରା 302 ଅନୁଯାୟୀ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ଏବଂ ଦଣ୍ଡାଦେଶ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ କରିଥିଲେ, ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଣନାରେ ତିନି ବର୍ଷ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ଅର୍ଥାତ୍ ଧାରା 148 ଏବଂ ଆଇ. ପି. ସି. ର ଧାରା 149 ସହିତ ଧାରା 307 ଅନୁଯାୟୀ ଦଣ୍ଡନୀୟ ଅପରାଧ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡାଦେଶ ଦେଇଥିଲେ। ଦଣ୍ଡାଦେଶଗୁଡ଼ିକ ଏକକାଳୀନ ଚାଲିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିବା 15 ଜଣ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟରେ ଆବେଦନ କରିଥିଲେ । ଏକ ଖଣ୍ଡପୀଠ ଏହାର 18.4.1995 ତାରିଖର ରାୟ ଦ୍ୱାରା ଆବେଦନକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଫୌଜଦାରୀ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 133/90 କୁ ଖାରଜ କରିଦେଇଥିଲେ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁମତି ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 4170/1995 ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଆବେଦନରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ଉକ୍ତ ରାୟକୁ ଏହି ଅଦାଲତରେ

ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଯେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ପ୍ରମାଣର ବିଶ୍ଳେଷଣ ନକରି ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାମୟିକ ଭାବରେ ଆବେଦନଟିର ଫଏସଲା କରିଥିଲେ ଏବଂ ଜ୍ଞାନର ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ନଥିଲା । ତେଣୁ ଏହି ମାମଲା ପୁଣି ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟକୁ ପଠାଯାଇଥିଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ପୁନର୍ବାର ଆବେଦନଟିର ଶୁଣାଣି କରିଥିଲେ ଏବଂ ଆକ୍ଷେପିତ ରାୟ ଦ୍ୱାରା 10 ଜଣଙ୍କ ଦଣ୍ଡାଦେଶକୁ କାଏମ ରଖିଛନ୍ତି ଏବଂ ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ କରିଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଯେ, କୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି (ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା 17) ଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉଚ୍ଚ ବିଚାର କରୁଥିବା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲେ ଯେ ବିଚାରଣ ନ୍ୟାୟାଳୟ ତାଙ୍କୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିନଥିଲେ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ନଥିଭୁକ୍ତ କରିନଥିଲେ, ଏବଂ ତେଣୁ ଏହା ମନ୍ତବ୍ୟ ଦିଆଯାଇଥିଲା ଯେ ଉକ୍ତ କୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତିଙ୍କୁ ବିଚାରଣ ନ୍ୟାୟାଳୟ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯିବା ଉଚିତ । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହାର ଆକ୍ଷେପିତ ରାୟ ଦ୍ୱାରା ଚାରି ଜଣ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ଆବେଦନକାରୀ 1,2,3 ଏବଂ 15 ଙ୍କୁ ଦୋଷ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ 16.7.1999 ତାରିଖର ରାୟ ଏହି ଆବେଦନରେ ଆପତ୍ତି କରିବାର ବିଷୟ ଅଟେ ।

ବିଶେଷ ଅନୁମତି ଆବେଦନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ଆବେଦନକାରୀ ସଂଖ୍ୟା 7 ସୁବାସ ସାମଲ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରି ନ ଥିବାରୁ, ଆବେଦନକୁ 18.7.2000, ତାରିଖର ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ଖାରଜ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଆବେଦନକୁ ସମର୍ଥନ କରି ବିଜ୍ଞ ଓକିଲ ଶ୍ରୀ ଏସ୍. ମିଶ୍ର ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଯେ ଯଦିଓ ଏହାର ପୂର୍ବ ରାୟରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ସହ ପ୍ରମାଣ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏହା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ବାସ୍ତବରେ, ଯେପରି ପୂର୍ବରୁ କରାଯାଇଥିଲା, ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ସାଧାରଣ ଭିତ୍ତିରେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଛନ୍ତି । ମୁଖ୍ୟ ଚାକ୍ଷିସ୍ ସାକ୍ଷୀମାନେ ପି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ.1 ଏବଂ 5 ମୃତଙ୍କର ସମ୍ପର୍କୀୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀମାନେ ସେହି ରାଜନୈତିକ ଦଳର ସଦସ୍ୟ ଯେଉଁ ଦଳ ସହିତ ମୃତକ ଏବଂ ପିଡବ୍ଲ୍ୟୁ 1 ଏବଂ 5 ଥିଲେ । ସାକ୍ଷୀମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବେ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମିକାକୁ ଦାୟୀ କରିନାହାଁନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ ସେମାନେ ସାର୍ବଜନୀନ ଭାବେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ଏହା ଅସମ୍ଭବ ଯେ ପି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ.-5 ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାବି କରାଯାଇଥିବା ଏକ ଛୋଟ ଗର୍ତ୍ତ ଦେଇ ଏହି ଘଟଣାକୁ ଦେଖି ପାରିଥାନ୍ତେ । ବିଚାରଣ ନ୍ୟାୟାଳୟ

ଦ୍ୱାରା ଦୋଷ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ଚାରି ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ସମାନ ଆଧାରରେ ରହି ଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଦୋଷ ମୁକ୍ତି ହେବାର ଯୁକ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନର ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ଭାବରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ଶିଖର୍ ବଳ, ଯାହାଙ୍କ ଘରେ ପି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ. 5 ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିବା ଦାବି କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ଯାଞ୍ଚ କରାଯାଇ ନାହିଁ ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନ ସାକ୍ଷୀମାନେ ପି. ଡବ୍ଲ୍ୟୁ.7 ଏବଂ 8 ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଚିହ୍ନଟ କରିନାହାଁନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଅଳ୍ପ କେତେଜଣଙ୍କୁ ଚିହ୍ନଟ କରିଛନ୍ତି । ଆହତ ହୋଇଥିବା ସନାତନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଯାଞ୍ଚ କରାଯାଇ ନାହିଁ ଯାହା ଅଭିଯୋଗ ପକ୍ଷ ଦାବି କରିଥିଲେ । ଯଦି ଅଭିଯୋଜନଙ୍କ କଥନ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, ତେବେ ସମ୍ପାଦନ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଭିଯୁକ୍ତ କାଟିଆ,ସୁଭାଷ ସାମଲ, ହେମନ୍ତ ନାୟକ ଏବଂ ପଞ୍ଚାନନ ବଳ (ଆବେଦନକାରୀ ଯଥାକ୍ରମେ 4,7,8 ଏବଂ 10) ଙ୍କ ଉପରେ ଆରୋପିତ ହୋଇଛି । ଅନ୍ୟମାନେ କାହିଁକି ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରାଯିବା ଉଚିତ ଥିଲା ତାହାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଧାରା 149 ର ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଉପସ୍ଥିତ ନାହିଁ କାରଣ ସାକ୍ଷୀମାନେ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମିକା ବିଷୟରେ କହି ନାହାଁନ୍ତି, ଯଦି କିଛି ଥାଏ,ଏବଂ ଧାରା 149 ର ପ୍ରୟୋଗ ଆଣିବା ପାଇଁ କେବଳ ସର୍ବଜନୀନ ବିବୃତି ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ପ୍ରତିରକ୍ଷା କଥନ ଅଧିକ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ଏବଂ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ଥିଲା । ତଥାକଥିତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ପ୍ରମାଣ ଏବଂ ରେକର୍ଡରେ ଥିବା ଡାକ୍ତରୀ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅସମାନତା ଥିଲା । ବୋଲିନେଡି ଭେଙ୍କଟାରାମାୟା ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ, ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1994) ଏସ୍. ସି. 76 ର ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଧାରା 149 ର ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବରୁ ଆଗ୍ରହୀ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ପ୍ରମାଣକୁ ସାବଧାନତାର ସହ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ପଡିବ ଏବଂ ବିଜ୍ଞ ଓକିଲଙ୍କ ଅନୁଯାୟୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ମାମଲାରେ ଏହା କରାଯାଇନାହିଁ । କାମାକ୍ଷା ରାୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟ, ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (2000) ଏସ୍. ସି. 53ର ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏହା ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି ଯେ ଧାରା 149 ର ପ୍ରୟୋଗରେ ଆଣିବା *ପାଇଁ ସର୍ବଜନୀନ ବିବୃତ୍ତି ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରାଯାଇଥିଲା* ଯେ ଯେହେତୁ କେତେକ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଚାରଣ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ତଥାକଥିତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ପ୍ରମାଣକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି, ତେଣୁ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ବିଷୟରେ ଏକ ଭିନ୍ନ ମାପକାଠି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ।

ଏହାର ଉତ୍ତରରେ, ରାଜ୍ୟର ବିଜ୍ଞ ଓକିଲ ଶ୍ରୀ ଜେ. ଆର. ଦାସ କହିଥିଲେ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ପ୍ରମାଣ ସ୍ୱଷ୍ଟ, ଦୃଢ଼ ଏବଂ ବିଶ୍ୱସନୀୟ । କେବଳ ସେମାନେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରାଜନୈତିକ ଦଳର ସଦସ୍ୟ

ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନେ କାହିଁକି ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟା ଭାବରେ ଫସାଇବେ ତାହାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟା ଭାବରେ ଫସାଇବାର କୌଣସି ଆଧାର ସ୍ଥାପିତ ହୋଇନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ନାମ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣ କରାଯାଇଛି ଯେ ମୃତକ ଏବଂ ଆହତ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ାଇବା ସମୟରେ ସେମାନେ ସଶସ୍ତ୍ର ଥିଲେ ଏବଂ ଶିଖର୍ ବଳ ଙ୍କ ଘରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବା ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବାହାରକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ଚିତ୍କାର କରୁଥିଲେ। କେବଳ ଶିଖର ବଳଙ୍କୁ ଯାଞ୍ଚ କରାଯାଇନଥିବାରୁ, ଏହା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ପ୍ରମାଣକୁ ଦୁର୍ବଳ କରେ ନାହିଁ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ, ସନାତନଙ୍କ ଯାଞ୍ଚ ନ ହେବା କାରଣରୁ ଅନେକ କିଛି ବାହାରକୁ ଆସିଛି । ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ରେକର୍ଡରେ ଅଣାଯାଇଛି ଯେ ତାଙ୍କର ଠିକଣା ଜଣା ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଯାଞ୍ଚ କରାଯାଇପାରିଲା ନାହିଁ । ପୁନଶ୍ଚ, ପିଡବ୍ଲୁ 7 କହି ନାହିଁ ଯେ ସେ ନାମ ନେଇଥିବା ଏବଂ ଚିହ୍ନଟ କରିଥିବା ଦୁଇଜଣ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ ସେଠାରେ ନଥିଲେ ବୋଲି ସେ କେବେ କହିନାହାନ୍ତି, ଏବଂ କେବଳ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ନାମ ଜାଣିଛନ୍ତି ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । କେବଳ କିଛି ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ପ୍ରମାଣ ପ୍ରଦାନ କରେ ନାହିଁ । ଦୁଇଟି ଅଦାଲତ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଛନ୍ତି ଯେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମୃତକ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗୋଡ଼ାଇବା ସମୟରେ ସଶସ୍ତ୍ର ଥିଲେ, ଯେଉଁଠାରେ ସେମାନେ ଆଶ୍ରୟ ନେଉଥିଲେ ସେହି ଘରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ବାହାରକୁ ଆଣିଥିଲେ, ଏବଂ ଏହି ଘଟଣାରେ ଜଣେ ସାକ୍ଷୀ ଆହତ ହୋଇଥିଲେ, ଏବଂ ମୃତକ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥିଲେ । ତଥ୍ୟର ଏହି ନିଷ୍କର୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ପ୍ରକୃତିର ଏବଂ ଏଥିରେ କୌଣସି ହସ୍ତକ୍ଷେପର ପରିସର ନାହିଁ ।

ଆମେ ପ୍ରଥମେ ଅଭିଯୋଜନ ପକ୍ଷର ପକ୍ଷକୁ ଆଗକୁ ବଢାଇବା ପାଇଁ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିବାଦ ଉପରେ ବିଚାର କରିବୁ । ସମ୍ପର୍କ କୌଣସି ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ବିଶ୍ୱସନୀୟତାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିବାର କାରଣ ନୁହେଁ । ଏହା ଅଧିକ ଥର ହୋଇଥାଏ ଯେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କୀୟ ପ୍ରକୃତ ଦୋଷୀକୁ ଲୁଚାଇବ ନାହିଁ ଏବଂ ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଅଭିଯୋଗ କରିବ ନାହିଁ । ଯଦି ମିଥ୍ୟା ଆରୋପିତର ଆବେଦନ କରାଯାଏ ତେବେ ଆଧାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ପଡିବ । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଅଦାଲତକୁ ଏକ ସତର୍କ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡିବ ଏବଂ ପ୍ରମାଣ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ପଡିବ ଯେ ଏହା ଦୃଢ ଏବଂ ବିଶ୍ୱସନୀୟ କି ନାହିଁ ।

ଦଲୀପ *ସିଂହ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ. ପଞ୍ଜାବ ରାଜ୍ୟ, ଏ. ଆଇ. ଆର୍.* (1953) ଏସ୍. ସି. 364 ଏହା ନିମ୍ନମତେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଛି:-

> "ଜଣେ ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବୋଲି ବିବେଚନା କରାଯାଏ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କଳୁଷିତ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିବା ଉତ୍ସରୁ ଆସି ନଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହାର ଅର୍ଥ ସାଧାରଣତଃ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ପାଖରେ କାରଣ ନଥାଏ, ଯେପରିକି ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଶତ୍ରୁତା ନଥାଏ, ତାଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟା ଭାବରେ ଫସାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ନଥାନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ଏକ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କୀୟ ହିଁ ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟା ଭାବରେ ଫସାଇବାରେ ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ଅପରାଧୀଙ୍କୁ ଧରା ପକାଇବାରେ ପରିଶେଷରେ ସଫଳ ହେବ । ଏହା ସତ୍ୟ, ଯେତେବେଳେ ଭାବପ୍ରବଣତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ ଏବଂ ଶତ୍ରୁତା ପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାରଣ ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବ୍ୟକ୍ତି ଯାହାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଜଣେ ସାକ୍ଷୀଙ୍କର ଆକ୍ରୋଶ ଭାବ ରହିଛି ଦୋଷୀଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କୁ ଟାଣିନେବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏଭଳି ସମାଲୋଚନା ପାଇଁ ଭିତ୍ତି ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଭିତ୍ତି ଠାରୁ ଦୂରରେ ଥିବା ସମ୍ପର୍କର କେବଳ ତଥ୍ୟ ହିଁ ଅନେକ ସମୟରେ ସତ୍ୟର ନିଶ୍ଚିତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ହୋଇଥାଏ । ତଥାପି, ଆମେ କୌଣସି ବ୍ୟାପକ ସାଧାରଣୀକରଣ ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ କରୁନାହୁଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାମଲାର ନିଜସ୍ୱ ତଥ୍ୟ ଆଧାରରେ ବିଚାର କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆମର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କେବଳ ଆମ ସମ୍ମୁଖରେ ବିଜ୍ଞତାର ଏକ ସାଧାରଣ ନିୟମ ଭାବରେ ବାରମ୍ବାର ସାମ୍ନାକୁ ଆଣିଥିବା ବିଷୟକୁ ମୁକାବିଲା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି । ଏପରି କୌଣସି ସାଧାରଣ ନିୟମ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାମଲା ସୀମିତ ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ ଏହାର ନିଜସ୍ୱ ତଥ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେବା ଉଚିତ । "

ସେବେଠାରୁ ଉପରୋକ୍ତ ନିର୍ଣ୍ଣୟ *ଗୁଲି ଚାନ୍ଦ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ* ବନାମ *ରାଜସ୍ଥାନ ରାଜ୍ୟ, [1974] 3 ଏସ୍. ସି. ସି. 698 ରେ ଅନୁସରଣ କରାଯାଇଛି* । ଯେଉଁଥିରେ *ଭାଦିଭେଲୁ ଥେଭର* ବନାମ *ମାଡ୍ରାସ ରାଜ୍ୟ,* ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1957) ଏସ୍. ସି. 614 ଉପରେ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଭର କରାଯାଇଥିଲା ।

ଆମେ ଏହା ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିବା ଯେ ସାକ୍ଷୀ ଜଣେ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଏବଂ ଫଳସ୍ୱରୂପ ଜଣେ ପକ୍ଷପାତୀ ସାକ୍ଷୀ ହେବା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ଏହାର କୌଣସି ଆଧାର

ନାହିଁ । ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏହି ଅଦାଲତ ଦ୍ୱାରା ଦଲୀପ ସିଂହଙ୍କ ମାମଲା (ଉପରୋକ୍ତ) ରେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଇଥିଲା, ଯେଉଁଥିରେ ବାର୍ ର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ମନରେ ଥିବା ଧାରଣା ଉପରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ସମ୍ପର୍କୀୟମାନେ ସ୍ୱାଧୀନ ସାକ୍ଷୀ ନୁହଁନ୍ତି । ଭିଭିଆନ୍ ବୋଷଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ କହିବାବେଳେ, ନ୍ୟାୟମୂର୍ତ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ:

> " ଆମେ ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ବିଜ୍ଞ ବିଚାରପତିମାନଙ୍କ ସହ ସହମତ ହେବାରେ ଅସମର୍ଥ ଯେ ଦୁଇ ଜଣ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ପରି ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ଆବଶ୍ୟକ କରେ । ଯଦି ଏପରି ଅବଲୋକନର ଆଧାର ଏହି ତଥ୍ୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଯେ ସାକ୍ଷୀମାନେ ମହିଳା ଏବଂ ସାତ ଜଣ ପୁରୁଷଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରମାଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ, ତେବେ ଆମେ ଏପରି କୌଣସି ନିୟମ ବିଷୟରେ ଜାଣିନାହୁଁ । ଯଦି ଏହା ଏହି କାରଣ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଯେ ସେମାନେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କୀୟ, ତେବେ ଆମେ ସହମତ ହୋଇପାରିବୁ ନାହିଁ । ଅନେକ ଅପରାଧିକ ମାମଲାରେ ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ ଭୁଲ ଏବଂ ଯାହାକୁ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟର ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଚାରପୀଠ 'ରାମେଶ୍ୱର ବନାମ ରାଜସ୍ଥାନ ରାଜ୍ୟ' ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1952) ଏସ୍. ସି. 54. ଅନୁଚ୍ଛେଦ 59 ରେ ଖାରଜ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଥିଲେ । ତଥାପି, ଆମେ ଦେଖୁଛୁ ଯେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଏହା ତଥାପି ଜାରି ରହିଛି, ଯଦି ନ୍ୟାୟାଳୟର ରାୟରେ ନୁହେଁତ , ଯେକୌଣସି ଭାବରେ ଓକିଲଙ୍କ ଯୁକ୍ତିରେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ରହିଛି ।

ପୁଣି ଥରେ *ମସଲତି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟ,* ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1965) ଏସ୍. ସି. 202 ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି:(p, 209-210 ଅନୁଚ୍ଛେଦ 14):

> "କିନ୍ତୁ ଆମେ ଭାବୁଛୁ, ଏହା ଯୁକ୍ତି କରିବା ଅଯୌକ୍ତିକ ହେବ ଯେ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ପ୍ରମାଣ କେବଳ ଏହି ଆଧାରରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରାଯିବା ଉଚିତ ଯେ ଏହା ପକ୍ଷପାତପୂର୍ଣ୍ଣ କିମ୍ବା ଆଗ୍ରହୀ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ପ୍ରମାଣ । ପକ୍ଷପାତପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ଏକମାତ୍ର ଆଧାରରେ ଏପରି ପ୍ରମାଣର ଯନ୍ତ୍ରବତ୍ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ସର୍ବଦା ନ୍ୟାୟର ବିଫଳତା ଆଡ଼କୁ ନେଇଯିବ । କେତେ ପ୍ରମାଣକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଉଚିତ ସେ ବିଷୟରେ କୌଣସି କଡ଼ାକଡ଼ି ନିୟମ ସ୍ଥିର କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏପରି ପ୍ରମାଣର ମୁକାବିଲା କରିବାରେ ନ୍ୟାୟିକ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସତର୍କ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ; କିନ୍ତୁ ପକ୍ଷପାତିତା କାରଣରୁ ଏପରି ପ୍ରମାଣକୁ

ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଆବେଦନକୁ ସଠିକ୍ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ପଞ୍ଜାବ ରାଜ୍ୟ ବନାମ ଜାଗୀର ସିଂହ, ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1973) ଏସ. *ସି. 2407 ଏବଂ ଲେହନା ବନାମ ହରିୟାଣା* ରାଜ୍ୟ, [2002] 3 ଏସ. ସି. *ସି. 76 ମାମଲାରେ ମଧ୍ୟ ସମାନ* ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନିଆଯାଇଛି । ଅଭିଯୁକ୍ତ-ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମଗ୍ର ଅଭିଯୋଗ ମାମଲାକୁ ଖାରଜ କରିବାର ବାଞ୍ଛନୀୟତା ବିଷୟରେ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ କିଛି ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ ନକରିବା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ସାରାଂଶରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ହେଉଛି "ଫାଲ୍ସସ୍ ଇନ୍ ଉନୋ ଫାଲ୍ସସ୍ ଇନ୍ ଓମ୍ନିବସ୍" (ଗୋଟିଏ ରେ ମିଥ୍ୟା ସବୁଥିରେ ମିଥ୍ୟା) ର ନୀତି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା । ଏହି ଦାବି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ । ଯଦି ପ୍ରମାଣର ପ୍ରମୁଖ ଅଂଶର ଅଭାବ ଦେଖାଯାଏ, ତେବେ ଯଦି ଅଭିଯୁକ୍ତର ଦୋଷ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ଯଥେଷ୍ଟ ଥାଏ, ଅନ୍ୟ ସହ-ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ତାଙ୍କ ଦଣ୍ଡାଦେଶକୁ ବଜାୟ ରଖାଯାଇପାରିବ । ଭୁଷରୁ ଶସ୍ୟକୁ ଅଲଗା କରିବା ନ୍ୟାୟାଳୟର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଯେଉଁଠି ଶସ୍ୟରୁ ଭୁସି ଅଲଗା କରାଯାଇପାରିବ, ଅନ୍ୟ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କ ଦୋଷ ପ୍ରମାଣ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରମାଣର ଅଭାବ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଅଭିଯୁକ୍ତକୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ପାଇଁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିବ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୌତିକ ସାକ୍ଷୀ କିମ୍ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତଥ୍ୟର ମିଥ୍ୟା ଏହାକୁ ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନଷ୍ଟ କରିବ ନାହିଁ । "ଫାଲ୍ସସ୍ ଇନ୍ ଉନୋ ଫାଲ୍ସସ୍ ଇନ୍ ଓମ୍ନିବସ୍" ସ୍ୱକ୍ତିର ଭାରତରେ କୌଣସି ପ୍ରୟୋଗ ନାହିଁ ଏବଂ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ସ୍ୱକ୍ତି "ଗୋଟିଏ ରେ ମିଥ୍ୟା ସବୁଥିରେ ମିଥ୍ୟା" ସାଧାରଣ ସ୍ୱୀକୃତି ପାଇନାହିଁ କିମ୍ବା ଏହି ସ୍ୱକ୍ତି ଆଇନ ର ନିୟମର ମାନ୍ୟତା ଦଖଲ କରିବାକୁ ଆସିନାହିଁ । ଏହା କେବଳ ସତର୍କତାର ଏକ ନିୟମ । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାକ୍ଷ୍ୟପ୍ରମାଣ କୁ ଅଣଦେଖା କରାଯାଇପାରେ, ଏବଂ ଏହାକୁ ଅଣଦେଖା କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହି ମତବାଦ କେବଳ ପ୍ରମାଣର ମହତ୍ତ୍ୱର ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ ଯାହା ଏକ ଅଦାଲତ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରେ, କିନ୍ତୁ ଏହା ନୁହେଁ ଯାହାକୁ 'ପ୍ରମାଣର ଏକ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ନିୟମ' କୁହାଯାଇପାରେ । ନିସାର ଅଲ୍ଲି ବନାମ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ, ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1957) ଏସ୍. ସି. 366 ଦେଖନ୍ତୁ । କେବଳ ଏଥିପାଇଁ ଯେ କେତେକ ଅଭିଯୁକ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ ହୋଇଛନ୍ତି, ଯଦିଓ ସେମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ପ୍ରମାଣ,ଯେତେ ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରି ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ଏହା ସମାନ ଭାବରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ନୁହେଁ ଯେ

ଯେଉଁମାନେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ। ଯେଉଁ ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଦୋଷମୁକ୍ତ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ଏକ ଅଦାଲତ ସର୍ବଦା ଉନ୍ମୁକ୍ତ । ଗୁରୁଚରଣ ସିଂହ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବନାମ ପଞ୍ଜାବ ରାଜ୍ୟ, ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1956) ଏସ୍. ସି. 460 ଦେଖନ୍ତୁ । ବିଶେଷ କରି ଭାରତରେ ଏହି ମତବାଦ ଏକ ବିପଜ୍ଜନକ କାରଣ ଯଦି ପ୍ରମାଣ ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯାଏ, କାରଣ ସାକ୍ଷୀ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ କିଛି ଦିଗରୁ ମିଥ୍ୟା କହୁଥିଲେ, ଏହା ଭୟ କରାଯାଏ ଯେ ଅପରାଧିକ ନ୍ୟାୟର ଶାସନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ । ସାକ୍ଷୀମାନେ କେବଳ ଏକ କାହାଣୀକୁ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ, ହୁଏତ, ମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ ଏହା ସତ୍ୟ ଅଟେ । ତେଣୁ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାମଲାରେ ଏହା ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ପ୍ରମାଣ କେତେ ମାତ୍ରାରେ ଗ୍ରହଣୀୟ, ଏବଂ କେବଳ ଯେହେତୁ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଏହାକୁ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା ପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନୁହେଁ ବୋଲି ବିବେଚନା କରନ୍ତି, ଏହା ଜରୁରୀ ନୁହେଁ ଯେ ଏହା ଆଇନର ବିଷୟ ଭାବରେ ଅନୁସରଣ କରାଯାଏ ଯେ ଏହାକୁ ସମସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଅଣଦେଖା କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରମାଣଗୁଡ଼ିକୁ ଯତ୍ନର ସହ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଉପରୋକ୍ତ ଉକ୍ତିଟି ଏକ ସଠିକ୍ ନିୟମ ନୁହେଁ କାରଣ ଜଣେ ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ କ୍ୱଚିତ୍ ଭେଟିଥାଏ ଯାହାର ପ୍ରମାଣରେ ମିଥ୍ୟା କିମ୍ବା କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅତିରଞ୍ଜିତ, ସଜ୍ଜିତ କିମ୍ବା ଅଳଙ୍କରଣ ନଥାଏ । (ବେଲି ନୟତାଙ୍କ ପୁଅ ସୋହରାବ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ ବନାମ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ, [1972] 3 ଏସ. ସି. ସି. 751 ଏବଂ ଉଗାର ଅହିର ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ବିହାର ରାଜ୍ୟ, ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1965) ଏସ. ସି. 277 ଦେଖନ୍ତୁ । ଉପରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିବା ପରି, ପ୍ରଶଂସନୀୟ ରୂପକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଭୂଇଁରୁ ଶସ୍ୟ, ମିଥ୍ୟାରୁ ସତ୍ୟକୁ ପୃଥକ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିବାକୁ ପଡିବ । ଯେଉଁଠାରେ ସତ୍ୟ ଏବଂ ମିଥ୍ୟାକୁ ଅଲଗା କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, କାରଣ ଶସ୍ୟ ଏବଂ ଭୁସି ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଭାବରେ ମିଶ୍ରିତ ହୋଇଛି, ଏବଂ ଅଲଗା ହେବା ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଭିଯୋଗକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉପସ୍ଥାପିତ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବିବରଣୀକୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଏବଂ ପୃଷ୍ଠଭୂମିରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ମାମଲା ପୁନର୍ବାର ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ପଡିବ ଯାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେଗୁଡିକ ତିଆରି ହୋଇଛି, ଏକମାତ୍ର *ଉପଲବ୍ଧ ଆଧାର ହେଉଛି ପ୍ରମାଣକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା । ଦେଖନ୍ତୁ ଜ୍ଜିଙ୍ଗଲି ଏରିଏଲ୍* ବନାମ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ରାଜ୍ୟ, ଏ. ଆଇ. *ଆର୍. (1954) ଏସ୍. ସି. 15 ଏବଂ ବଲକା ସିଂ ଏବଂ* ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ.ପଞ୍ଜାବ ରାଜ୍ୟ, ଏ. ଆଇ. *ଆର୍.* (1975) ଏସ୍. ସି. 1962 । ରାଜସ୍ଥାନ ରାଜ୍ୟ ବନାମ ଶ୍ରୀମତୀ କଲ୍କି ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ, ଏ.

ଆଇ. ଆର୍. (1981) ଏସ୍. ସି. 1390, ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କ ମତ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରମାଣରେ ସାଧାରଣ ଅସଙ୍ଗତି ହେଉଛି ସେଗୁଡ଼ିକ ଯାହା ଅବଲୋକନର ସାଧାରଣ ତ୍ରୁଟି, ସମୟ ଅତିବାହିତ ହେବା କାରଣରୁ ସ୍ମୃତିର ସାଧାରଣ ତ୍ରୁଟି, ଘଟଣା ସମୟରେ ଆଘାତ ଏବଂ ଭୟ ଭଳି ମାନସିକ ସ୍ୱଭାବ କାରଣରୁ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଜଣେ ସାକ୍ଷୀ ଯେତେ ସଚ୍ଚୋଟ ଏବଂ ସତ୍ୟବାଦୀ ହୁଅନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି, ସେଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବଦା ରହିଥାଏ । ତଥ୍ୟଗତ ଅସଙ୍ଗତି ହେଉଛି ସେଗୁଡ଼ିକ ଯାହା ସାଧାରଣ ନୁହେଁ, ଏବଂ ଜଣେ ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଆଶା କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବର୍ଗରେ ଏକ ଅସଙ୍ଗତିକୁ ବର୍ଗୀକୃତ କରାଯାଇପାରିବ, ନ୍ୟାୟାଳୟମାନଙ୍କୁ ତାହାକୁ ଚିହ୍ନିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଦିଓ ସାଧାରଣ *ଅସଙ୍ଗତି କୌଣସି ପକ୍ଷର ମାମଲାର ବିଶ୍ୱସନୀୟତାକୁ ନଷ୍ଟ କରିନଥାଏ,* ତଥ୍ୟଗତ ଅସଙ୍ଗତି ଏପରି କରିଥାଏ । ଏହି *ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ନିକଟରେ କୃଷ୍ଣ ମୋଚି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ବିହାର* ରାଜ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି, ଜେଟି [2002] 4 ଏସସି 186 ରେ ଆଲୋକପାତ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ମାମଲାରେ *ଅଭିଯୁକ୍ତ-ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଅଭିଯୋଗ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । ନିମ୍ନରେ* ଥିବା ନ୍ୟାୟାଳୟମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ ହୋଇଥିବା ଏବଂ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିବା ଅଭିଯୁକ୍ତମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରମାଣର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟଗୁଡିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସୂଚିତ କରିଛନ୍ତି ।

ଏହା ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି ଯେ ସହ-ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ଦୋଷ ମୁକ୍ତି କାରଣରୁ ସନ୍ଦେହଜନିତ ଲାଭ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ । ଏହା ଦାଖଲ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ଅପରାଧକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରମାଣ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନୁହେଁ, ଏବଂ ତେଣୁ ଅଭିଯୋଗ ସନ୍ଦେହ ବାହାରେ ଏହାର ମାମଲା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ସନ୍ଦେହଜନିତ ଲାଭର ନିୟମ ପ୍ରତି ଅତିରଞ୍ଜିତ ସ୍ପୃହା କାଳ୍ପନିକ ସନ୍ଦେହ କିମ୍ବା ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ସନ୍ଦେହକୁ ପୋଷଣ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ଏବଂ ଏହିପରି ସାମାଜିକ ସୁରକ୍ଷାକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ଅପେକ୍ଷା ଶହ ଶହ ଦୋଷୀଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ଭଲ ବୋଲି ଆବେଦନ କରି ନ୍ୟାୟକୁ ନିଷ୍ଫଳ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଦୋଷୀମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଦେବା ଅର୍ଥ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଦାନ କରିବା ନୁହେଁ *। ଆଇନ ଅନୁସାରେ । ଦେଖନ୍ତୁ: ଗୁରୁବଚନ ସିଂ ବନାମ ସତ୍ପାଲ୍ ସିଂ* ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ, ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1990) ଏସ୍. ସି. 209 । ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉପସ୍ଥାପିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନୁମାନକୁ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଅଭିଯୋଜନ ବାଧ୍ୟ ନୁହେଁ *। ୟୁ. ପି. ବନାମ ଅଶୋକ କୁମାର* ଶ୍ରୀବାସ୍ତବ, ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1992) ଏସ୍. ସି. 840 ଦେଖନ୍ତୁ । ଏକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ

ସନ୍ଦେହ କାଳ୍ପନିକ, ତୁଚ୍ଛ କିମ୍ବା କେବଳ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସନ୍ଦେହ ନୁହେଁ, ବରଂ ଯୁକ୍ତି ଏବଂ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ସନ୍ଦେହ ଅଟେ । ଏହାକୁ ମାମଲାରେ ରହିଥିବା ପ୍ରମାଣ ଆଧାରେ ବିକଶିତ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଯଦି ଏକ ମାମଲା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ, ତେବେ ଏହା ଯୁକ୍ତି କରାଯାଏ ଯେ ଏହା କୃତ୍ରିମ ଅଟେ; ଯଦି ଏକ ମାମଲାର କିଛି ତ୍ରୁଟି ଥାଏ କାରଣ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ଭୁଲ୍ କରିବାର ପ୍ରବଣତା ଥାଏ, ତେବେ ଏହା ଯୁକ୍ତି କରାଯାଏ ଯେ ଏହା ଅତ୍ୟଧିକ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ । ଜଣେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ଯେ ଜଣେ କ୍ୱଚିତ୍ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅତ୍ୟଧିକ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତାରେ, ଅନେକ ଦୋଷୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ କି । ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସନ୍ଦେହ ବାହାରେ ପ୍ରମାଣ ହେଉଛି ଏକ *ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ, ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ ନୁହେଁ । ଇନ୍ଦର ସିଂହ ଏବଂ ଅନ୍ୟଜଣେ* ବନାମ ରାଜ୍ୟ (ଦିଲ୍ଲୀ ପ୍ରଶାସନ), ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1978) ଏସ୍. ସି. 1091 ଦେଖନ୍ତୁ । ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନୁସନ୍ଧାନ ନ୍ୟାୟିକ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନର ସ୍ଥାନ ନେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । "ଜଣେ ବିଚାରପତି ଏକ ଅପରାଧିକ ବିଚାରର ଅଧ୍ୟକ୍ଷତା କରନ୍ତି ନାହିଁ, କେବଳ ଏହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଯେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡିତ କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଜଣେ ବିଚାରପତି ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଦୋଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେପରି ଖସି ନ ଯାଆନ୍ତି ତାହା *ଦେଖିବା ପାଇଁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତା କରନ୍ତି । ଉଭୟ ସାର୍ବଜନୀନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ* ।"(ପର୍ ଭିସ୍କାଉଣ୍ଟ୍ ସାଇମନ୍, ଷ୍ଟର୍ଲାଣ୍ଡ୍ ବନାମ ପବ୍ଲିକ୍ *ପ୍ରସିକ୍ୟୁସନ୍ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, (1944) ଏସି (ପିସି)* 325) ରେ ୟୁ. ପି. ବନାମ ଅନୀଲ ସିଂ, ଏ. ଆଇ. ଆର୍. (1988) ଏସ୍. ସି. 1998 ରେ ଉଦ୍ଧୃତ । ସନ୍ଦେହଗୁଡ଼ିକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବୋଲି କୁହାଯିବ ଯଦି ସେଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ତାହୀନ କଳ୍ପନା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହରୁ ମୁକ୍ତ । ସତ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅଧିକ ଆଚରଣୀୟତାକୁ ଆଇନ ଗ୍ରହଣ କରିପାରେ ନାହିଁ ।

ଏହିପରି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ, *ଶିବାଜୀ ସାହେବରାଓ ବୋବଡେ ବନାମ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ,* [1974] 1 ଏସସିଆର 489 (492-493)] ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର *ମନ୍ତବ୍ୟକୁ ମନେ ପକାଇବା ଉପଯୁକ୍ତ ଅଟେ ।*

> "…..ସାମାଜିକ ସୁରକ୍ଷାର ମୂଲ୍ୟରେ ସନ୍ଦେହର ଲାଭର ନିୟମ ପ୍ରତି ଅତିରଞ୍ଜିତ ଆସକ୍ତି ବିପଦ ଏବଂ ପୀଡ଼ିତଙ୍କୁ ନ୍ୟାୟ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତ ଦୋଷମୁକ୍ତ ହେବା ସର୍ବଦା ଭଲ ବୋଲି ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବନା , ଅପରାଧ ଏବଂ ପଳାୟନକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବାର ସମସାମୟିକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦାବି କରେ । ନ୍ୟାୟିକ ସାଧନର ଏକ ସାର୍ବଜନୀନ ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱ ରହିଛି । ଆମ ଆଇନର ଜାଲରେ ଛିଦ୍ର ହୋଇ ରହିଥିବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସନ୍ଦେହରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଥିବା

ମୂଲ୍ୟବାନ ନୀତି କିମ୍ବା ପ୍ରମାଣର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୂତ୍ରକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ଦେହ, ଦ୍ୱିଧା ଏବଂ ମାତ୍ରାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଅପ୍ରୀତିକର ଭାବରେ ବିସ୍ତାର କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ..... ।"

"....ଯେମିତିକି ବିଜ୍ଞ ଲେଖକ ଗ୍ଲାନଭିଲ୍ ୱିଲିୟମ୍ସଙ୍କ 'ଦୋଷର ପ୍ରମାଣ' ରେ ବୁଦ୍ଧିମତାପୂର୍ବକ କହିଛନ୍ତି ଜଣେ ଦୋଷୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ହାଲୁକା ହୃଦୟରେ ଦୋଷମୁକ୍ତ କରିବାର ମନ୍ଦତା,ଏହି ସରଳ ତଥ୍ୟଠାରୁ ବହୁତ ଅଧିକ ଯେ, କେବଳ ଜଣେ ଦୋଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ଯଦି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ ହେବା ସାଧାରଣ ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ଏହା ଆଇନର ଏକ ନିନ୍ଦନୀୟ ଅବମାନନା ଆଡ଼କୁ ନେଇଯାଏ, ଏବଂ ଏହାର ଫଳସ୍ୱରୂପ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବିରୋଧରେ କଠୋର ଆଇନଗତ ଅନୁମାନ ଏବଂ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ଅଧିକ କଠୋର ଦଣ୍ଡ ପାଇଁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଦାବି ଆଡ଼କୁ ନେଇଯାଏ । ତେଣୁ ବାରମ୍ବାର ଦୋଷୀକୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଖଲାସ କରିବା ଫଳରେ ଏକ କଠୋର ଦଣ୍ଡବିଧାନ ଆଇନ ଆଣିପାରେ, ଯାହା ଶେଷରେ ଦୋଷୀର ନ୍ୟାୟିକ ସୁରକ୍ଷାକୁ ନଷ୍ଟ କରିପାରେ... ।"

ଦୋଷୀକୁ ଦୋଷମୁକ୍ତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ନ୍ୟାୟର ଏକ ଅପପ୍ରୟୋଗ ହୋଇପାରେ, ଯାହା ନିରୀହକୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ଠାରୁ କମ୍ ନୁହେଁ ।

ୟୁ. ପି. ବନାମ ବି. କୃଷ୍ଣ ଗୋପାଳ, ଏ. *ଆଇ. ଆର୍. (1988) ଏସ୍. ସି. 2154ରେ ଏହି* ସ୍ଥିତିକୁ ପୁଣି ଥରେ ଆଲୋକିତ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଏହି ସମୟରେ, ଚାକ୍ଷସୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରମାଣ ଏବଂ ଡାକ୍ତରୀ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥିବା ଆବେଦନ ଉପରେ ବିଚାର କରିବା ଉପଯୁକ୍ତ ହେବ । ଡାକ୍ତରୀ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ କାଳ୍ପନିକ ଉତ୍ତରକୁ ଅଯଥା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେବା ଭୁଲ୍ ହେବ ଯାହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ-ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ବିବରଣୀକୁ ବାଦ୍ ଦେଇଥାଏ ଯାହାକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡିଥାଏ ଏବଂ ଡାକ୍ତରୀ ପ୍ରମାଣକୁ "ସ୍ଥିର" ଭାବରେ ରଖି "ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ" ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯାଏ ନାହିଁ ।

କୃଷ୍ଣ ଗୋପାଳଙ୍କ (ଉପରୋକ୍ତ) ମାମଲା, ସ୍ଥିତି ନିମ୍ନରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ କୁହାଯାଇଛି:

"ଏହା ସାମାନ୍ୟ କଥା ଯେ ଯେଉଁଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ବିବରଣୀ ପ୍ରତ୍ୟୟଯୋଗ୍ୟ ଏବଂ ବିଶ୍ୱସନୀୟ ବୋଲି ଜଣାପଡ଼େ, ବିକଳ୍ପ ସମ୍ଭାବନାକୁ ସୂଚାଇ ଡାକ୍ତରୀ ମତାମତକୁ

ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଯେମିତି ବେନ୍ଥାମ କହିଛନ୍ତି, ସାକ୍ଷୀମାନେ ନ୍ୟାୟର ଆଖି ଏବଂ କାନ । ତେଣୁ ପରୀକ୍ଷଣ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଗୁଣବତ୍ତାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଏବଂ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ବିବରଣୀରେ ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱସନୀୟତା ପାଇଁ ଏକ ଯତ୍ନଶୀଳ ସ୍ୱାଧୀନ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ଆବଶ୍ୟକ ହେବ ଯାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ତିଆରି କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିକୂଳ ପୂର୍ବ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ, ଡାକ୍ତରୀ ପ୍ରମାଣ ସମେତ, ଏଭଳି ବିଶ୍ୱସନୀୟତାର ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଏହା ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ସୋପାନ । ଏହାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସ୍ଥିରତା ଏବଂ କାହାଣୀର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସମ୍ଭାବନା ପାଇଁ ପ୍ରମାଣକୁ ପରୀକ୍ଷା କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଅନ୍ୟ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ବିବରଣୀ ସହିତ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ; ଶ୍ରେୟଯୋଗ୍ୟ ହେବା କଥା, ନିର୍ବିବାଦିତ ତଥ୍ୟ ସହିତ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ- ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କର 'ଶ୍ରେୟ'; ସାକ୍ଷୀ-ସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଦର୍ଶନ; ସେମାନଙ୍କର ଅବଲୋକନ ଶକ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି । ତା 'ପରେ ଏହିପରି ପ୍ରମାଣର ସମ୍ଭାବ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ଏକ ସାମୁହିକ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ପାଇଁ ମାପକ୍ରମରେ ରଖିବା ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଯାଏ ।

ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ, ଏକ ଅପରାଧ ପାଇଁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ନହେବାର ଏକ ଗଭୀର ଅଧିକାର ଅଛି ଯାହା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସନ୍ଦେହ ବାହାରେ ସାକ୍ଷ୍ୟର ପ୍ରମାଣ ମାନକ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନୁହେଁ । ଯଦିଓ ଏହି ମାନକ ଏକ ଉଚ୍ଚତର ମାନକ, ତଥାପି, କୌଣସି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାନକ ନାହିଁ । 'ପ୍ରମାଣ' ପାଇଁ ସମ୍ଭାବନାର କେତେ ମାତ୍ରାର ପ୍ରଯୁଜ୍ୟତା ରହିଛି ଏହା ପ୍ରତ୍ୟକ ମାମଲା ପାଇଁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଏକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ସମ୍ଭାବନାର ପରିମାଣକୁ 'ପ୍ରମାଣ' ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ହେଉଛି ପ୍ରମାଣର ଆନ୍ତଃ-ନିର୍ଭରଶୀଳତା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରମାଣର ନିଶ୍ଚିତକରଣ ଅଟେ, ଜଣେ ବିଦ୍ୱାନ ଲେଖକ ଏହା କୁହନ୍ତି:("ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରମାଣର ଗଣିତ" ଗ୍ଲାନଭିଲ ୱିଲିୟମ୍ସ ଦେଖନ୍ତୁଃ ସୁଇଟ୍ ଏବଂ ମ୍ୟାକ୍ସୱେଲ୍ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅପରାଧିକ ଆଇନ ସମୀକ୍ଷା 1979 ପୃ. 340 (342) ।

"ଯଦି ଅଲଗା ଅଲଗା ପ୍ରମାଣ ନିର୍ଭରଶୀଳ, ତେବେ ସରଳ ଗୁଣିତ ନିୟମ ଲାଗୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ଦୁଇଟି ଘଟଣା ନିର୍ଭରଶୀଳ ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଏକାଠି ଘଟିବାକୁ ପ୍ରବୃତ୍ତି କରନ୍ତି, ଏବଂ ଏହିପରି ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଭରଶୀଳ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ଏକ ଅପରାଧିକ ମାମଲାରେ, ଅଭିଯୁକ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା

ସହିତ ନିଷିଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ବୋଲି ସ୍ଥାପିତ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରମାଣଗୁଡିକ ସାଧାରଣତଃ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଅଟେ । ବିଚାରକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣେ କନିଷ୍ଠ ସଭ୍ୟ ସନ୍ଦେହ ଅନୁଭବ କରିପାରନ୍ତି ଯେ ଏକ ଛଦ୍ମ ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତିକୁ ଶ୍ରେୟ ଦେବେ କି ନାହିଁ, ଏବଂ ପ୍ରତିବାଦୀ ନ୍ୟାୟରୁ ପଳାୟନ କରିଥିବା ତଥ୍ୟରୁ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବ କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ କରିପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଯେହେତୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଲୋକଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତେ ସାଧାରଣତଃ ଦୋଷୀ ସ୍ୱୀକାରୋକ୍ତି କରନ୍ତି, ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଲୋକଙ୍କ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦୋଷୀ ପଳାୟନ କରନ୍ତି, ଏହି ଦୁଇଟି ସନ୍ଦେହକୁ ଏକାଠି ବହୁଗୁଣିତ କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଗୋଟିଏ ପ୍ରମାଣ ଅନ୍ୟଟିକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରିପାରେ ।"

ସନ୍ଦେହଗୁଡ଼ିକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବୋଲି କୁହାଯିବ ଯଦି ସେଗୁଡ଼ିକ ସତ୍ତାହୀନ କଳ୍ପନା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହରୁ ମୁକ୍ତ । ସତ୍ୟ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଅଧିକ ଆଚରଣୀୟତାକୁ ଆଇନ ଗ୍ରହଣ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସନ୍ଦେହ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ, ଏହା ଅତ୍ୟଧିକ ଭାବପ୍ରବଣ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । କେବଳ ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆଶଙ୍କା ପରିବର୍ତ୍ତେ, ପ୍ରମାଣରୁ କିମ୍ବା ଏହାର ଅଭାବରୁ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅପରାଧ ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ପ୍ରକୃତ ଏବଂ ଯଥେଷ୍ଟ ସନ୍ଦେହ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏକ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସନ୍ଦେହ ଏକ କାଳ୍ପନିକ, ତୁଚ୍ଛ କିମ୍ବା କେବଳ ଏକ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସନ୍ଦେହ ନୁହେଁ; ବରଂ କାରଣ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଏକ ଯଥାର୍ଥ ସନ୍ଦେହ । ଏହି ମାମଲାରେ ଥିବା ପ୍ରମାଣରୁ ଏହା ବିକଶିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ସମ୍ଭାବନାର ଧାରଣା ଏବଂ ଏହାର ହାର ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଗାଣିତିକ ଭାବରେ ଗଣନା କରାଯିବାକୁ ଥିବା ମାତ୍ରା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଯେ ଏହିପରି କେତେ ମାତ୍ରା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସନ୍ଦେହ ବାହାରେ ପ୍ରମାଣ ଗଠନ କରେ । ସମ୍ଭାବନାର ମାତ୍ରା ଏବଂ ପ୍ରମାଣର ମାତ୍ରାର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନରେ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ବିଷୟଗତ ଉପାଦାନ ରହିଛି । ଶେଷ ବିଶ୍ଳେଷଣରେ ଅପରାଧ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ସମ୍ଭାବନା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏକ ଦୃଢ଼ ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ଏବଂ ଶେଷରେ ବିଚାରପତିଙ୍କ ତାଲିମ ପ୍ରାପ୍ତ ଜ୍ଞାନ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଅପରାଧିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ସୁରକ୍ଷାକୁ ହ୍ରାସ କରାଯିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ,

ସେହି ସମୟରେ, ତୁଚ୍ଛତାର ଅଙ୍କ ବୈଧତା ଅପରାଧିକ ନ୍ୟାୟର ପ୍ରଶାସନକୁ ପରିହାସ କରିବ।

ଅନ୍ୟ ଏକ ଆବେଦନ, ଯାହା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ତାହା ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ସହ ଜଡ଼ିତ ଥିଲା ଯେ ଆଇ. ପି. ସି. ର ଧାରା 149ରେ ଗଠନମୂଳକ ଉତ୍ତରଦାୟିତ୍ୱକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ଆବେଦନ ରହିଛି କି, ଯାହା ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ପାଇଁ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଏ, ସାଧାରଣ ଅଭିପ୍ରାୟ ଉପରେ ନୁହେଁ । ଏକ ବେଆଇନ ସମାବେଶ କେବଳ ଉପସ୍ଥିତି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ କରିପାରିବ ନାହିଁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନଥିଲା ଏବଂ ସେ ସେହି ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସକ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଧାରା 141 ରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥିବା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଯେଉଁଠାରେ ଏକ ବେଆଇନ ସଭାରେ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ନାହିଁ, ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଧାରା 149 ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୋଷୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପାଇଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି ସମାବେଶ ପାଞ୍ଚ କିମ୍ବା ଅଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନେଇ ଗଠିତ କି ଏବଂ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଧାରା 141 ରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଏକ କିମ୍ବା ଅଧିକ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ କି ନାହିଁ । ଆଇନର ଏକ ସାଧାରଣ ପ୍ରସ୍ତାବ ଭାବରେ ଏହା ସ୍ଥିର କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଯେ ବେଆଇନ ସମାବେଶର ସଦସ୍ୟ ବୋଲି ଅଭିଯୋଗ ହୋଇଥିବା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଏକ ଖୋଲାଖୋଲି କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରମାଣିତ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଏହା କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଯେ ସେ ଏକ ସମାବେଶର ସଦସ୍ୟ । କେବଳ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା ଯେ ସେ ବୁଝିବା ଉଚିତ୍ ଥିଲା ଯେ ସଭା ବେଆଇନ ଏବଂ ଧାରା 141 ର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଆସୁଥିବା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । 'ଅବଜେକ୍ଟ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କିମ୍ବା ପରିକଳ୍ପନା ଏବଂ ଏହାକୁ 'ସାଧାରଣ' କରିବା ପାଇଁ, ସମସ୍ତେ ଅଂଶୀଦାର ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦରେ କହିଲେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସମାବେଶ ରଚନା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟି ସାଧାରଣ ହେବା ଉଚିତ, ଅର୍ଥାତ୍, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏହା ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ ଏଥିରେ ସହମତ ହେବା ହେବା ଉଚିତ । ପାରସ୍ପରିକ ପରାମର୍ଶ ପରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝାମଣା ଦ୍ୱାରା ଏକ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗଠିତ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ତାହା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ । ଏହା ଯେକୌଣସି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସମାବେଶର ସମସ୍ତ କିମ୍ବା ଅଳ୍ପ କିଛି ସଦସ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ହୋଇପାରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ସଦସ୍ୟମାନେ କେବଳ ଯୋଗ ଦେଇ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ । ଥରେ ଗଠିତ ହେବା ପରେ, ଏହା ସମାନ ରହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଏହା ଯେକୌଣସି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ

ରୂପାନ୍ତରିତ କିମ୍ବା ପରିବର୍ତ୍ତିତ କିମ୍ବା ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇପାରେ । ଧାରା 149 ରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ 'ସାଧନରେ ସମାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ' ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିଟି 'ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ' ସହିତ ସମାନ ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ପଡିବ । ବସ୍ତୁର ପ୍ରକୃତି ଅନୁଯାୟୀ ଏହା ତୁରନ୍ତ ସମାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେଠାରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଗୋଷ୍ଠୀ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ବସ୍ତୁ କେବଳ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିପାରେ, ଏବଂ ତା 'ପରେ ନୁହେଁ । ଏକ ବେଆଇନ ସଂଘର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗତ ଗୋଷ୍ଠୀ ଥାଇପାରେ ଯାହା ବାହାରେ ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଦସ୍ୟଙ୍କ ପାଖରେ ଥିବା ଜ୍ଞାନ, ଯାହା ସେମାନଙ୍କ ସମାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଅନୁଶୀଳନ କରାଇବାରେ ସମ୍ଭାବନା ଅଛି, ତାହା କେବଳ ତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଥିବା ସୂଚନା ଅନୁଯାୟୀ ଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏହା ମଧ୍ୟ ଯେ ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗତ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ କେତେ ପରିମାଣରେ ଅଂଶୀଦାର କରନ୍ତି, ଏବଂ ଏହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଆଇପିସିର ଧାରା 149ର ପ୍ରଭାବ ସମାନ ସମାବେଶର ବିଭିନ୍ନ ସଦସ୍ୟଙ୍କ ଉପରେ ଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ ।

'ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ 'ଏକ' ସାଧାରଣ ଅଭିପ୍ରାୟ' ଠାରୁ ଭିନ୍ନ କାରଣ ଏହା ଆକ୍ରମଣ ପୂର୍ବରୁ ଏକ ପୂର୍ବ ସମାନତା ଏବଂ ବିଚାରର ଏକ ସାଧାରଣ ବୈଠକ ଆବଶ୍ୟକ କରେ ନାହିଁ । ଏହା ଯଥେଷ୍ଟ ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ସମାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟମାନ ହୁଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ପାଞ୍ଚ କିମ୍ବା ଅଧିକ ଏବଂ ସେମାନେ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ସମୂହ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏକ ସମାବେଶର 'ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ' ଏହାର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଭାଷାରୁ ଏବଂ ଆଖପାଖର ସମସ୍ତ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ବିଚାର କରି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାକୁ ପଡିବ । ଏହାର ଅନୁମାନ ସମାବେଶର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିବା ଆଚରଣରୁ କରାଯାଇପାରେ । ଘଟଣାର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବେଆଇନ ସଭାର ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ 'ଣ ତାହା ଏକ ତଥ୍ୟଗତ ପ୍ରଶ୍ନ ଅଟେ ଯେଉଁଥିରୁ ସଭାର ପ୍ରକୃତି, ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିବା ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଏବଂ ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ କିମ୍ବା ନିକଟରେ ଥିବା ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଚରଣକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ ଏହା ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ ଯେ ବେଆଇନ ସମାବେଶ ସମସ୍ତ ମାମଲାରେ, ଏକ ବେଆଇନ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହିତ, ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ କିମ୍ବା ସଫଳ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଧାରା 141 ର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଅନୁଯାୟୀ, ଏକ ସମାବେଶ ଯାହା ଏକତ୍ର ହେବା ସମୟରେ ବେଆଇନ ନଥିଲା, ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବେଆଇନ ହୋଇପାରେ । ଏହା ଜରୁରୀ ନୁହେଁ ଯେ ଅଭିପ୍ରାୟ କିମ୍ବା

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଯାହା ଏକ ସମାବେଶ ଏକ ବେଆଇନ କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ, ଆରମ୍ଭରେ ହିଁ ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଆସେ । ଏକ ବେଆଇନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଗଠନ କରିବାର ସମୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । ଏକ ସମାବେଶ, ଯାହା ଏହାର ଆରମ୍ଭରେ କିମ୍ବା ତା 'ପରେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ବିଧି ସମ୍ମତ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବେଆଇନ ହୋଇପାରେ । ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦରେ କହିଲେ, ଘଟଣା ଘଟିବା ସମୟରେ ତତକ୍ଷଣାତ୍ ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ ଏହା ବିକଶିତ ହୋଇପାରେ ।

ଆଇ. ପି. ସି. ର ଧାରା 149ର ଦୁଇଟି ଭାଗ ରହିଛି । ଏହି ଧାରାର ପ୍ରଥମ ଭାଗର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଉପରେ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଅପରାଧ ସଂଘଟିତ ହେବ, ତାହା ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ପୂରଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯାଇଥିବା ଅପରାଧ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯେପରି ଅପରାଧଟି ପ୍ରଥମ ଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ଆସିପାରେ, ଅପରାଧଟି ସେହି କାରଣରୁ ବେଆଇନ ସମାବେଶର ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେଉଁଥିରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ । ଯଦିଓ କରାଯାଇଥିବା ଅପରାଧ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ସମାବେଶର ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଆଇନଗତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନରେ ନାହିଁ, ତଥାପି ଏହା ଧାରା 141 ଅନୁଯାୟୀ ଆସିପାରେ,ଯଦି ଏହା ଧରାଯାଇପାରିବ ଯେ ଅପରାଧଟି ଏପରି ଥିଲା ଯେପରି ସଦସ୍ୟମାନେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଏହା ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି ଏବଂ ଏହି ଧାରାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗରେ ଏହା ଆବଶ୍ୟକ ଅଟେ । ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମାବେଶର ସଭ୍ୟମାନେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବା ଅଭିଳାଷ ରଖିଥାନ୍ତି, ତାହା ହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଯଦି ସମସ୍ତ ସଦସ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଇଛା କରାଯାଇଥିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମାନ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଅନୁସରଣ କରାଯାଉଛି, ସେହି ଜ୍ଞାନକୁ ସମସ୍ତ ସଦସ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଣ୍ଟାଯାଏ ଏବଂ ଏହାକୁ କିପରି ହାସଲ କରାଯିବ ସେ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ସାଧାରଣ ସହମତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ତାହା ସମାବେଶର ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଟେ । ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବିଚାର କରିଥାଏ, ଏବଂ ଏହା କେବଳ ଏକ ମାନସିକ ମନୋବୃତ୍ତି ହୋଇଥିବାରୁ, କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପରି, ସାଧାରଣତଃ ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯାହା ବ୍ୟକ୍ତି କରେ ଏବଂ ତାର ପରିଣାମରୁ । ଯଦିଓ ଏପରି ପରିସ୍ଥିତି ପାଇଁ କୌଣସି କଡ଼ାକଡ଼ି ନିୟମ ସ୍ଥିର କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଯେଉଁଠାରୁ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଜଣାପଡିପାରେ, ଏହା ସମାବେଶର ପ୍ରକୃତି, ଏହା ବହନ କରୁଥିବା ଅସ୍ତ୍ର ଏବଂ ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ କିମ୍ବା ପୂର୍ବରୁ କିମ୍ବା ପରର ଆଚରଣରୁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ଜଣାପଡିପାରେ । ଏହି ଧାରାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଶାଖାରେ ବ୍ୟବହୃତ 'ଜ୍ଞାତ' ଶବ୍ଦଟି ଏକ ସମ୍ଭାବନା ଠାରୁ ଅଧିକ କିଛି ସୂଚିତ କରେ ଏବଂ ଏହାକୁ 'ବୋଧହୁଏ ଜଣା ପଡ଼ିଥିବ' ର

ଅର୍ଥ ବହନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ସକାରାତ୍ମକ ଜ୍ଞାନର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଯେତେବେଳେ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସହିତ ଅଭିଯୋଜନରେ ଏକ ଅପରାଧ କରାଯାଏ, ଏହା ସାଧାରଣତଃ ଏକ ଅପରାଧ ହେବ ଯାହା ବେଆଇନ ଜନ ସମାବେଶ ସଦସ୍ୟମାନେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଅଭିଯୋଜନରେ ଏହା ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ତାହା, ତଥାପି, ବିପରୀତ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସତ୍ୟ କରେ ନାହିଁ; ଏହିପରି ମାମଲା ହୋଇପାରେ । ଯାହା ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ଆସିବ କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ନୁହେଁ । ଧାରା 149 ର ଦୁଇଟି ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଅଣଦେଖା କିମ୍ବା ଲିଭାଇ ଦିଆଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯିବାକୁ ଥିବା ଏକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ହେବ, ଅପରାଧଟି ପ୍ରଥମ ଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି କି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଏହା ଏକ ଅପରାଧ ଥିଲା ଯାହା ବିଷୟରେ ସଭାର ସଦସ୍ୟମାନେ ଜାଣିଥିଲେ କି ଏହା ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ ପାଇଁ କରାଯାଇପାରେ ଏବଂ ଏହା ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ଆସେ । ତଥାପି, ଏପରି ମାମଲା ଥାଇପାରେ ଯାହା ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଅଭିଯୋଜନରେ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରଥମ ଅପରାଧ ମଧ୍ୟରେ ସାଧାରଣତଃ ହେବ, ଯଦି ସର୍ବଦା ନୁହେଁ, ଦ୍ୱିତୀୟ ସହିତ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅପରାଧ ଯାହା ପକ୍ଷମାନେ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଅଭିଯୋଜନରେ ସମ୍ଭବତଃ ସଂଘଟିତ ହୋଇଥିବା ଜାଣିଥିଲେ । ଚିକ୍କାରାଙ୍ଗେ ଗୌଡ଼ା ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ ଦେଖନ୍ତୁ । ମହୀଶୂର ରାଜ୍ୟ, ଏ.ଆଇ.ଆର୍ (1956) ଏସ୍. ସି. 731 ଦେଖନ୍ତୁ ।

ଅନ୍ୟ ଆବେଦନ ଯେ ଅଭିଯୁକ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମିକା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇ ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ଧାରା 149 ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନୁହେଁ, ତାହା ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ । ମସଲ୍ଟି(ଉପରୋକ୍ତ)ଙ୍କ ମାମଲାରେ ଏହି ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ଏକ 4-ବିଚାରପତି ବିଚାରପୀଠ ନିମ୍ନମତେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି:

ତା'ପରେ ଏହା ଅନୁରୋଧ କରାଯାଏ ଯେ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆଯାଇଥିବା ପ୍ରମାଣ ସମାନ ଢାଞ୍ଚା ସହିତ ମେଳ ଖାଉଛି ଏବଂ ଯେହେତୁ ସମସ୍ତ ଆକ୍ରମଣକାରୀଙ୍କୁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଂଶ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ନାହିଁ, ସେହି ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଏହି ସମାଲୋଚନା ପୁଣି ଥରେ ଭଲ ଭାବରେ ଭିତ୍ତିହୀନ । ଯେଉଁଠାରେ ଏକ ବେଆଇନ ସମାବେଶର ସଦସ୍ୟ ଥିବା ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନଙ୍କର ଏକ ସମୂହ ବେଆଇନ ସଭାର ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ଅନୁସରଣ କରି ହତ୍ୟାର ଅପରାଧ କରିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆକ୍ରମଣକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚାଯାଇଥିବା ଭୂମିକାକୁ ସାକ୍ଷୀମାନେ ସଠିକ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ପ୍ରାୟତଃ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ, ଯଦି

ସଶସ୍ତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଏକ ବୃହତ ସମୂହ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୀଡ଼ିତମାନଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ, ତେବେ ଏହା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇନପାରେ ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ ଆକ୍ରମଣରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡିବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ବର୍ତ୍ତମାନର ମାମଲାରେ, ବେଆଇନ ଜନ ସମାବେଶର ବିଭିନ୍ନ ସଦସ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନେକ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ବହନ କରାଯାଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏହା ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବନ୍ଧୁକ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଏହା 5 ଜଣଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ଏପରି ପରିସ୍ଥିତିରେ, ଏହା ଯୁକ୍ତି କରିବା ଅଯୌକ୍ତିକ ହେବ ଯେ ବେଆଇନ ସଭାର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଆଯାଇଥିବା ଅନ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇନଥିବାରୁ ଉକ୍ତ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାହାଣୀକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରାଯିବା ଉଚିତ । ଏପରି ଏକ ଜଟିଳ ମାମଲାରେ ପ୍ରମାଣର ବିଚାର କରିବା ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଏକ କଠିନ କାର୍ଯ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ଅପରାଧିକ ଅଦାଲତମାନଙ୍କୁ ଏପରି ମାମଲାଗୁଡ଼ିକର ମୁକାବିଲା କରିବା ପାଇଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ପଡିବ ଏବଂ ପ୍ରମାଣକୁ ଯତ୍ନର ସହିତ ଯାଞ୍ଚ କରିବା ଏବଂ ଏହାର କେଉଁ ଅଂଶ ସତ୍ୟ ଏବଂ କେଉଁଟି ନୁହେଁ ତାହା ସ୍ଥିର କରିବା ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ଲାଲଜୀ ବନାମ ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟ, [1989] 1 *ଏସ. ସି. ସି. 437ରେ ମଧ୍ୟ* ଅନୁରୂପ ପ୍ରଭାବ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଛି । ଏହା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା ଯେ:

> "ବେଆଇନ ସମାବେଶର ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମାବେଶର ପ୍ରକୃତି, ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଏବଂ ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ କିମ୍ବା ପୂର୍ବରୁ ସମାବେଶର ଆଚରଣରୁ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇପାରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାମଲାର ତଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିସ୍ଥିତିରୁ ଏହା ଅନୁମାନ କରାଯିବା ଉଚିତ ।

ୟୁ. ପି. ରାଜ୍ୟରେ ବନାମ ଦାନ ସିଂ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ, [1997] 3 ଏସ୍. ସି. ସି. 747 ରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥିଲା ଯେ ବେଆଇନ ସମାବେଶର କେଉଁ ସଦସ୍ୟ କେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ କିମ୍ବା କ 'ଣ କରିଥିଲେ ତାହା ପ୍ରମାଣ କରିବା ଅଭିଯୋଗ ପକ୍ଷ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ । *ଲାଲଜୀଙ୍କ ମାମଲା (ଉପରୋକ୍ତ)* କୁ ବିଚାରାର୍ଥେ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଇଥିଲା ଯେଉଁଠାରେ ଏହା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା ଯେ "ଯଦିଓ ଖୋଲାଖୋଲି କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ଅପରାଧ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ସୂଚିତ କରିପାରେ, ବେଆଇନ ଜନ ସମାବେଶ କେବଳ ଉପସ୍ଥିତି ଧାରା 149 ଅନୁଯାୟୀ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ଅପରାଧିକ ଦାୟିତ୍ୱ ସ୍ଥିର କରିପାରେ ।"

ସ୍ଥିତି ଉପରେ, ଆମେ ଏହି ଆବେଦନରେ କୌଣସି ସାର ପାଇ ନାହୁଁ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଦର୍ଶୀଙ୍କ ପ୍ରମାଣ ଧାରା 149 ର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଅପରାଧକୁ ଦୃଢ କରିବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । *କାମାକ୍ଷା ରାୟ(ଉପରୋକ୍ତ)*ଙ୍କ ମାମଲାରେ କରାଯାଇଥିବା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ, ଏହା ଧ୍ୟାନ ଦେବାକୁ ହେବ ଯେ ଉକ୍ତ ମାମଲାରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ବାସ୍ତବ ପରିଦୃଶ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ରାୟ ଶବ୍ଦକୁ ବିଧାନିକ ଆଇନରେ ଶବ୍ଦ ପରି ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ ସର୍ବଦା ବିପଦ ଅଛି, ଏବଂ ଏହା ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାମଲାର ତଥ୍ୟର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ନ୍ୟାୟିକ ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ । ପରିବେଷ୍ଟନୀଗତ ନମନୀୟତା, ଗୋଟିଏ ଅତିରିକ୍ତ କିମ୍ବା ଭିନ୍ନ ତଥ୍ୟ ଦୁଇଟି ମାମଲାରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ *(ପଦ୍ମସୁନ୍ଦର ରାଓ (ମୃତ) ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ ବନାମ* ଦେଖନ୍ତୁ । *ତାମିଲନାଡୁ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ,* ଜେ. ଟି. (2002) 3 ଏସ୍. ସି. 1) । ଏହା ଏକ ମାମଲାରେ ଅଧିକ ଭାବରେ ଲାଗୁ ହୁଏ ଯେଉଁଠାରେ ଏକ ଅପରାଧିକ ବିଚାରରେ ପ୍ରମାଣର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ଜଡିତ ହୁଏ, *ଯେପରି କୃଷ୍ଣ ମୋଚିଙ୍କ (ଉପରୋକ୍ତ) ମାମଲାରେ ଦେଖାଯାଇଥିଲା ।*

ଏହି ଆବେଦନର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବି ପରିଣାମ ହେଉଛି ଖାରଜ, ଯାହାକୁ ଆମେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଉଛୁ ।

ଏସ୍.କେ.ଏସ୍. ଆବେଦନ ଖାରଜ ହେଲା ।

<u>ଅସ୍ୱୀକରଣ</u>

"ଉପଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାୟ କେବଳ ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୀମିତ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇନପାରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାରିକ ଏବଂ ସରକାରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାୟର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣଟି ପ୍ରାମାଣିକ ବିବେଚିତ ହେବ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ଏବଂ ନିଷ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବ ।"

ଭାଷାନ୍ତର:
ଅନୁବାଦିକା:
ତପସ୍ୱିନୀ ବିଶ୍ୱାଳ
ଓଡିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ,
କଟକ ।